

Ewa KRZYŻAK-SZYMAŃSKA
Andrzej SZYMAŃSKI

Zachowania młodzieży w Sieci i ich wpływ na społeczne funkcjonowanie w klasie

Wstęp

Od momentu powstania Internetu medium to budzi tyle samo zainteresowania ile obaw i kontrowersji. W dotychczasowych dyskusjach jego entuzjaści wskazują, że spowodował on zatarcie granic pomiędzy tym, co globalne a tym, co lokalne, zbudował forum nieskrępowanej i niczym nieograniczonej wymiany myśli i poglądów¹, stworzył przestrzeń ogromnej liczby wszelkiego typu danych, stając się dla wielu osób coraz ważniejszym narzędziem nauki, pracy, handlu, rozrywki i życia towarzyskiego. Z drugiej strony sceptycy podkreślają, że oprócz pozytywnych konsekwencji dostępu do globalnej Sieci, Internet niesie ze sobą również dużo zagrożeń m.in. takich jak: uzależnienia, pornografię, zaniedbywanie obowiązków, problemy finansowe, zawężenie zainteresowań, utratę kontroli nad zachowaniem, oderwanie od rzeczywistości, pogarszanie kontaktów z innymi ludźmi, a także wykluczenie wielu grup społecznych². Ponadto krytycy Internetu twierdzą, że w stosunkowo krótkim czasie Sieć internetowa spowodowała pojawienie się i rozwój różnego rodzaju zaburzeń, ukazując nowe aspekty problemów zdrowotnych i kryminologicznych³. Spostrzeżenia te podziela wielu badaczy, klinicystów i obserwatorów aktywności ludzi w Internecie, którzy coraz częściej stwierdzają, że część użytkowników tej technologii nadmiernie (patologicznie) angażuje się w jej wykorzystywanie. Rodzi to poważne problemy

¹ S. Jaskuła, *Internet – od możliwości do uzależnienia*, „Pedagogika Społeczna” 2009, nr 2.

² D. Batorski, *Internet a nierówności społeczne*, „Studia Socjologiczne” 2005, nr 2, s. 107.

³ Z. Madeja, *Uzależnienia od substancji psychoaktywnych, przedmiotów, czynności i osób*, Koszalin 2008, s. 389–390.

natury społecznej, psychologicznej i zdrowotnej⁴. Biorąc pod uwagę ten aspekt funkcjonowania Internetu, pedagodzy, psycholodzy, kryminolodzy, socjolodzy wskazują w prowadzonych badaniach, że kwestie te nie omijają dorastającej młodzieży. Co gorsza, w najnowszym raporcie z 2010 roku *EU Kids online* podkreśla się, że rodzice bądź opiekunowie nie potrafią zadbać o bezpieczeństwo swoich dzieci w Sieci, a nawet jeśli to robią, to jest to nieskuteczne⁵. Nie bez znaczenia pozostaje również kwestia izolowania się nieletnich od dotychczasowych tradycyjnych kontaktów interpersonalnych nawiązywanych w szkole na rzecz zaburzonej kontroli nawyków połączonych z używaniem Internetu. Dlatego tak istotnym zagadnieniem – jeszcze nie w pełni zdiagnozowanym – jest poznanie zależności pomiędzy zachowaniami młodzieży w Sieci a ich funkcjonowaniem w grupie rówieśniczej – klasie szkolnej. Dostrzeżony problem ujęto w postaci pytania: *Czy istnieje związek pomiędzy rodzajem więzi społecznych funkcjonujących w obrębie klasy szkolnej a sposobem użytkowania Internetu?*

W 2011 roku na terenie województwa śląskiego⁶ przeprowadzono badania losowo wybranych 620 uczniów (295 z kl. VI szkół podstawowych oraz 325 z klas III gimnazjów miasta Rybnik i gminy wiejskiej Świerklany), wykorzystując w zastosowanej procedurze test diagnozujący poziom uzależnienia od Internetu⁷, kwestionariusz anonimowej ankiety oraz ankietę socjometryczną.

⁴ R. Poprawa, *W pułapce Internetu. Kontrowersje, fakty, mechanizmy*, [w:] *Nowe Media a media tradycyjne. Prasa, reklama, Internet*, red. M. Jeziński, Toruń 2009, s. 227.

⁵ L. Kirwil, *Polskie dzieci w Internecie. Zagrożenia i bezpieczeństwo na tle danych dla UE*. Wstępny raport z badań EU Kids Online przeprowadzonych wśród dzieci w wieku 9–16 lat i ich rodziców, Warszawa 2010, źródło: www.eukidsonline.net [dostęp: 27.04.11].

⁶ Dobór miejscowości do realizacji badań podyktowany był możliwie najwyższym stopniem intensywności jej „nasycenia siecią internetową”. Świerklany, ze względu na wyszczególniony współczynnik, plasują się jako bardzo dobrze usieciowiony rejon (od 70% do 100%), natomiast Rybnik mieści się w kategorii usieciowienia pomiędzy 50% a 70%.

⁷ W badaniach wykorzystano test diagnozujący poziom uzależnienia od Internetu K. Young w adaptacji P. Majchrzaka i N. Ogińskiej-Bulik (zob. P. Majchrzak, N. Ogińska-Bulik, *Uzależnienie od Internetu*, Łódź 2010) oraz R. Poprawy (zob. *idem*, *Definicja i kryteria diagnostyczne Problematicznego Używania Internetu*, źródło: <http://www.psychologia.uni.wroc.pl/uploads/KryteriaPUI.pdf>), autorski kwestionariusz anonimowej ankiety, służący do zebrania informacji w obszarze charakterystyki korzystania z Internetu przez badanych, obejmujący pytania diagnozujące miejsce korzystania z Internetu, rodzaj aktywności podejmowanej w Internecie i jej częstotliwość, świadomość zagrożeń występujących w Sieci oraz zachowania rodziców wobec dzieci, związane z korzystaniem z Internetu. Ponadto do ustalenia relacji w klasie zastosowano ankietę socjometryczną.

Używanie Internetu i poziom uzależnienia od medium wśród badanej młodzieży

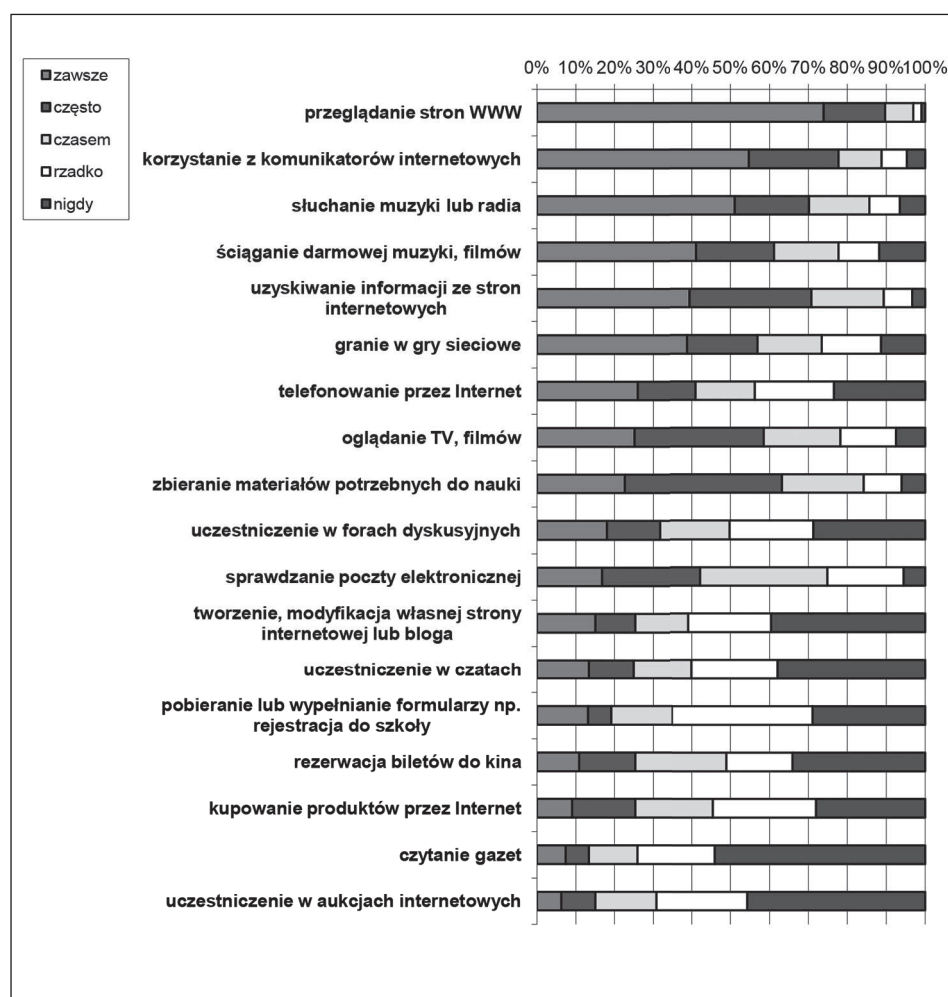
Chcąc uzyskać wiedzę na temat rodzaju aktywności podejmowanych przez badanych uczniów w Sieci, zadano respondentom pytanie, w jaki sposób wykorzystują Internet i jak dużo czasu zajmują im te czynności. W przedłożonym kwestionariuszu ankiety z jednej strony zaproponowano rodzaje aktywności w Sieci, mogące być ich udziałem, z drugiej dano możliwość dopisania własnych propozycji nieujętych w kafeterii. Częstotliwość wybranego sposobu określono na 5-stopniowej skali Likerta, gdzie „1” oznaczało, że badany nigdy nie wykonywał wskazanej czynności, „2” – że robił to rzadko, „3” – czasem, „4” – często, a „5” – zawsze, kiedy siadał przy komputerze. Uzyskane odpowiedzi prezentuje wykres nr 1.

Z analizy wykresu 1 wynika, że do najczęstszych aktywności, które młodzi ludzie niemal automatycznie wykonują zawsze, gdy usiądą przy komputerze, należą: przeglądanie stron WWW (74% badanych robi to zawsze, a tylko 1% nigdy), korzystanie z komunikatorów, np. GG (55% respondentów robi to zawsze, a 5% nigdy) oraz słuchanie muzyki lub radia (51% ankietowanych robi to zawsze, a 7% nigdy). Do mało popularnych zajęć spędzania czasu w Internecie można zaliczyć: czytanie gazet (54% uczniów nie robi tego nigdy), udział w aukcjach internetowych (46% badanych nie robi tego w ogóle), tworzenie lub modyfikacja własnej strony WWW bądź bloga (40% młodych ludzi nie przejawia takiej aktywności).

Tak jak już wcześniej wskazano, w przyjętej koncepcji badań założono, że poziom uzależnienia badanej młodzieży od Internetu zostanie określony na podstawie „Testu diagnozującego poziom uzależnienia od Internetu Kimberly Young”⁸. Respondenci wypełnili test, który składał się z 20 pytań, oznaczając częstość zachowania na 5-stopniowej skali, zaczynając od „nigdy” (1 punkt), a kończąc na „zawsze” (5 punktów). Wyniki końcowe, uzyskane przez poszczególnych uczniów, pogrupowano ze względu na: korzystanie z Internetu bez cech zależności patologicznej, zagrożenie patologicznym używaniem Internetu (uzależnieniem) oraz patologiczne używanie Internetu (uzależnienie). Zgromadzone w tym obszarze materiały prezentuje wykres 2.

Jak wynika z danych przedstawionych na wykresie 2, 64% chłopców i 73% dziewcząt korzysta z Internetu w sposób właściwy, a ich zachowania ani nie

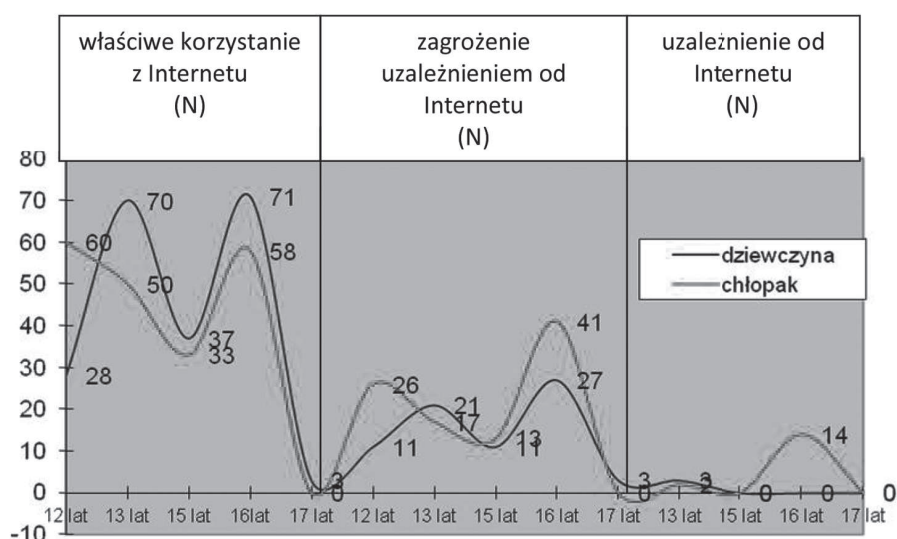
⁸ Pytania, które dotyczyły pracy zawodowej, dostosowano do wieku badanego poprzez wprowadzenie pojęcia nauki w szkole.

Wykres 1. Rodzaje aktywności podejmowane przez respondentów w sieci i ich częstotliwość

Źródło: badania własne

wskazują na uzależnienie od tego medium, ani też nie wprowadzają zachowań ryzykownych, stwarzających zagrożenie takim uzależnieniem. Prawie co trzeci chłopiec (31%) i co czwarta dziewczynka (26%) podejmuje aktywność, która lokuje ich w strefie zagrożenia patologicznym używaniem Internetu. Z kolei 1% dziewcząt i 7% chłopców wykazuje symptomy uzależnienia. Podział ze względu na poziom szkoły, do której uczęszczał badany oraz jej lokalizację (wieś-miasto) w omawianych obszarach przedstawia tabela 1.

Wykres 2. Poziom uzależnienia od Internetu a wiek i płeć badanych

Źródło: badania własne

Tabela 1. Poziomy patologicznego używania Internetu przez badanych a rodzaj szkoły i jej lokalizacja

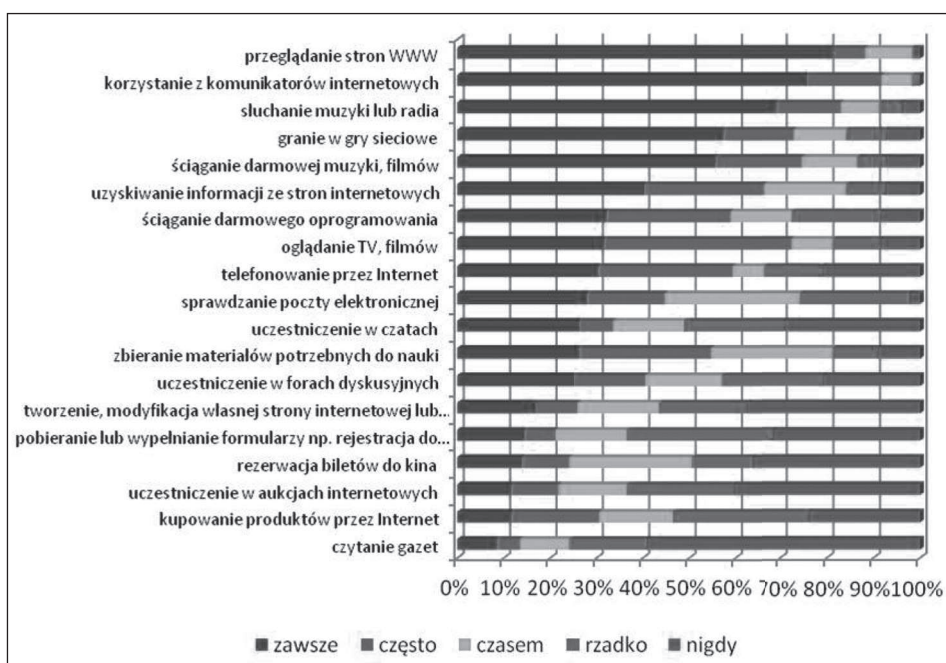
Poziom uzależnienia od Sieci	Wieś		Miasto		Razem	
	SP (N)	Gimnazjum (N)	SP (N)	Gimnazjum (N)	SP (N)	Gimnazjum (N)
1	40	84	168	118	208	202
2	42	22	33	73	75	95
3	7	2	0	12	7	14
1– korzystający z Internetu w sposób właściwy 2– korzystający z Internetu wykazujący zagrożenie patologicznym użytkowaniem (zagrożenie uzależnieniem od Sieci) 3– korzystający z Internetu w sposób patologiczny (uzależnienie od Sieci)						

Źródło: badania własne

Analizując dane zawarte w tabeli 1, można stwierdzić występowanie tendencji zwiększania się liczby uzależnionych i zagrożonych uzależnieniem od Internetu wraz ze wzrostem wieku badanej młodzieży miejskiej. Natomiast na wsi tendencja ta jest odwrotna, tzn. że liczba uzależnionych i zagrożonych uzależnieniem maleje wraz z wiekiem. Zastanawiając się nad wskazaną prawidłowością, przeanalizowano relacje rodzice – dzieci oraz sposób spędzania czasu wolnego

przez młodych ludzi mieszkających na wsi i w mieście. Ustalono, że na wsi im dziecko starsze, tym bardziej angażuje się w pomoc w gospodarstwie, jest pod częstszym nadzorem rodziców i ma większy zakres obowiązków niż dzieci miejskie. Z kolei w mieście czym dziecko starsze, tym bardziej samodzielnie zagospodarowuje sobie czas wolny, m.in. przez bycie w Sieci, jest przy tym w małym stopniu kontrolowane przez aktywnych zawodowo rodziców i posiada mały zakres obowiązków domowych. Taki stan rzeczy powoduje, że na wsi dzieci młodsze „siedzą” godzinami przed komputerem, a starsze nie mają już na to czasu.

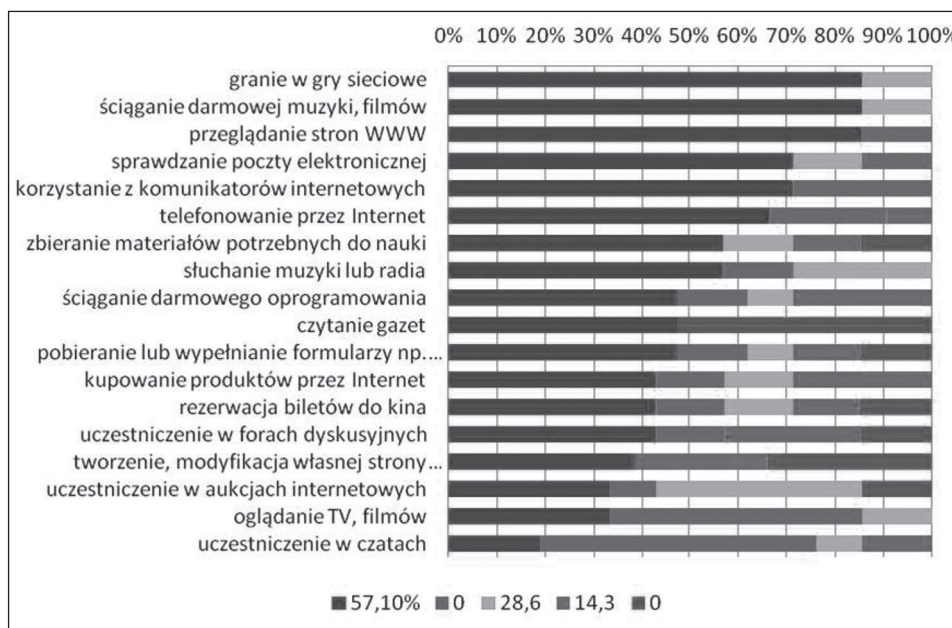
Biorąc pod uwagę poziom uzależnienia od Internetu, przeanalizowano aktywności uczniów w Sieci w grupie młodzieży wykazującej zagrożenie patologicznym używaniem Internetu oraz patologicznie go używającej (uzależnionej od niego). Wyniki badań przedstawiają wykresy 3 i 4.

Wykres 3. Aktywności podejmowane w Internecie przez młodzież zagrożoną patologicznym używaniem Sieci

Źródło: badania własne

Analizując dane zaprezentowane na wykresach 3 i 4, można wskazać, że wraz z postępowaniem procesu uzależnienia od Sieci zmienia się geografia kontaktów z nią ucznia. Biorąc pod uwagę grupę zagrożoną uzależnieniem, 82% badanych zawsze, siadając do komputera, przegląda strony WWW, w przypadku użytkowników „patologicznych” jest ich 86%. Oprócz wymienionej aktywności do najczęściej wykonywanych czynności w Sieci (w kategorii „zawsze”) wśród

Wykres 4. Aktywności podejmowane w Internecie przez młodzież patologicznie używającą Sieć (uzależnioną od Internetu)

Źródło: badania własne

grupy zagrożonych uzależnieniem należy korzystanie z komunikatorów internetowych oraz słuchanie muzyki lub radia. Natomiast w grupie patologicznie korzystających z Sieci badani wskazywali na granie w gry sieciowe i ściągnięcie darmowej muzyki oraz filmów. To właśnie gry sieciowe (obok wirtualnych znajomości) uznaje się za jedno z najbardziej uzależniających aktywności⁹.

Uszczegóławiając obszary, w których pojawiają się zachowania niepokojące pod względem uzależnienia od Internetu, za P. Majchrakiem wyróżniono trzy płaszczyzny: zaniedbywanie życia społecznego i szkolnego (8 pytań), nadmierne używanie w wymiarze czasowym (5 pytań) oraz psychiczne zaabsorbowanie Internetem (7 pytań).

Jak wynika z zebranych danych, liczba punktów uzyskanych przez respondentów w strefie psychicznego zaabsorbowania Internetem, która mogła wahać się od 7 do 35 punktów, w badanych przypadkach osiągnęła maksymalną wartość na poziomie 25 punktów. Osoby, które wykazywały cechy patologicznego używania Internetu (tj. te, które wykazywały poziom uzależnienia określony jako „3”), zdobywały w omawianej strefie od 23 do 25 punktów, a uczniowie zagrożeni uzależnieniem uzyskiwali w niej od 11 do 24 punktów.

⁹ P. Szymborska-Karcz, *Internet – nałóg XXI wieku*, źródło: <http://www.e-marketing.pl/artyk/artyk115.php>, [dostęp: 20.10.11].

W obrębie obszaru zaniedbywania życia społecznego i szkolnego minimalnie można było uzyskać 8 punktów, a maksymalnie 40. Osoby zagrożone patologicznym używaniem Internetu lokowały się pomiędzy 18 a 33 punktami, z kolei osoby wykazujące symptomy uzależnienia uzyskały 34 i 35 punktów.

Natomiast w sferze nadmiernego używania Internetu w wymiarze czasowym badani mogli uzyskać od 5 do 25 punktów. Osoby zagrożone uzależnieniem osiągały od 12 do 24 punktów, a uzależnieni od 20 do 25. Podsumowując, można powiedzieć, że w równym stopniu wszystkie trzy sfery uzależnienia występują u osób patologicznie używających Internetu.

W przypadku uzależnionych osób, które w badaniu socjometrycznym określono jako izolowane lub posiadające tylko jeden wybór, osiągały one najwyższe wyniki z zanotowanych w sferze zaniedbywania życia społecznego i szkolnego oraz psychicznego zaabsorbowania Internetem. Z kolei w przypadkach, gdy osoby były zagrożone nadmiernym używaniem Internetu, ale w pozycjach socjometrycznych wskazywano je jako jednostki o kilku wyborach w grupach (nie były izolowane, lecz lubiane przez część klasy), zauważyć można prawidłowość, zgodnie z którą wysokie wyniki występują w sferze uzależnienia w wymiarze czasowym (patrz rys. 1).

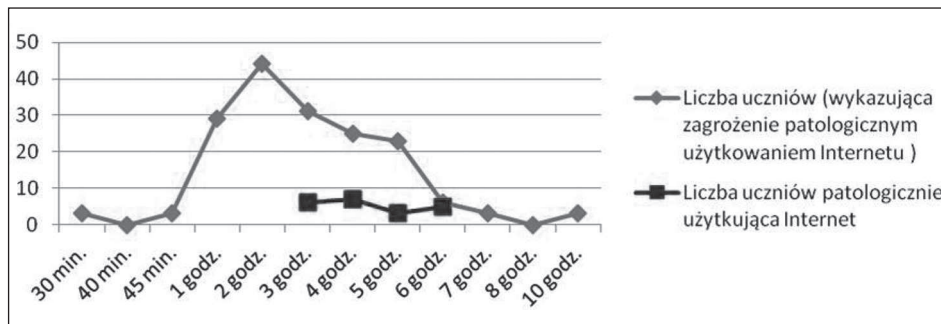

Rysunek 1. Obszary składające się na uzależnienie od Internetu a pozycja socjometryczna ucznia

Źródło: badania własne

Dodatkowym elementem, który przeanalizowano, był czas spędzany przez badanych w Internecie. Codziennie każdy z uczniów przebywał w Sieci średnio 2 godziny i 35 minut. Jednostkowe przypadki w badanej populacji wskazywały na nieprzebywanie w Sieci w ogóle, a rekordziści potrafili w niej spędzić średnio

10 godzin na dobę. Tak więc można powiedzieć, że młodzież zagrożona patologicznym używaniem Internetu wykazywała dużą rozpiętość czasową przebywania w wirtualnym świecie – od 30 minut do 10 godzin dziennie (patrz wykres 5).

Wykres 5. Czas przebywania w Sieci przez badanych uczniów zagrożonych patologicznym używaniem Internetu

Źródło: badania własne

Natomiast uczniowie, którzy patologicznie używali Internetu, spędzali w nim od 3 do 6 godzin dziennie. Wśród tej grupy nie ma już takiej rozpiętości czasowej, jak wśród grupy zagrożonych uzależnieniem.

Funkcjonowanie ucznia w klasie szkolnej a jego aktywność w Sieci

Mając na względzie zakładany wpływ korzystania z Internetu przez ucznia na jego relacje w klasie i funkcjonowanie społeczne w jej obrębie, dokonano analizy socjometrycznej wszystkich badanych grup, tj. klas szkolnych. W każdej klasie za pomocą ankiety socjometrycznej¹⁰ zbadano pozycję socjometryczną ucznia i ustalono jego relacje z rówieśnikami w zakresie zespołu szkolnego.

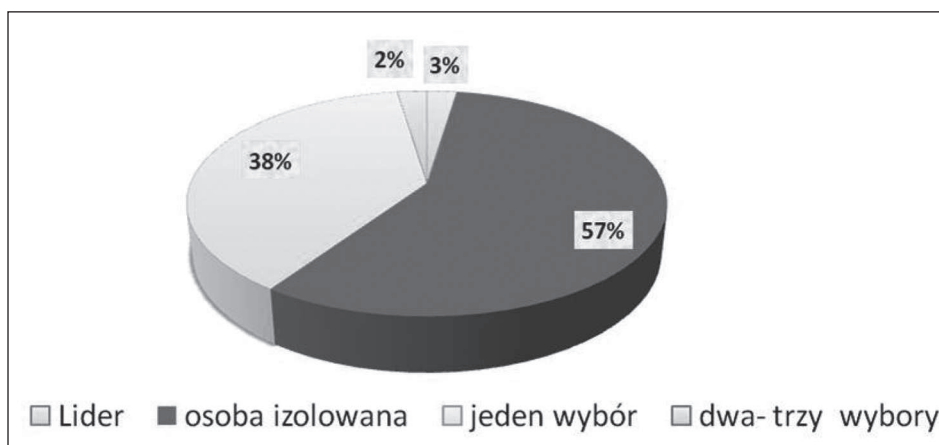
Realizacja tej części badań pozwoliła na wyciągnięcie następujących uogólnień:

1. Dzieci „pochłonięte” Internetem zajmują niższe pozycje socjometryczne w klasie. Badania wskazują istnienie związku pomiędzy nadmiernym korzystaniem z Internetu a pozycją socjometryczną. Szczególnie ta tendencja uwidoczniła się w szkołach miejskich, w których osoby nadmiernie korzystające z Internetu były w 90% izolowane w klasie lub uzyskały tylko

¹⁰ Ankieta socjometryczna obejmowała zarówno opis relacji w przestrzeni nauki, wspólnego udziału w dodatkowych zadaniach zleczanych przez szkołę oraz rywalizacji grupowej, np. w ramach zawodów sportowych.

jeden wybór ze strony kolegów i koleżanek (12 osób 100% – 10 osób 90%). Z kolei w szkołach wiejskich osoby nadmiernie korzystające z Internetu w 50% były izolowane lub miały tylko jeden wybór (5 osób) a w 50% osoby te były w bezpośrednich relacjach z 2, 3 a nawet 4 osobami z klasy.

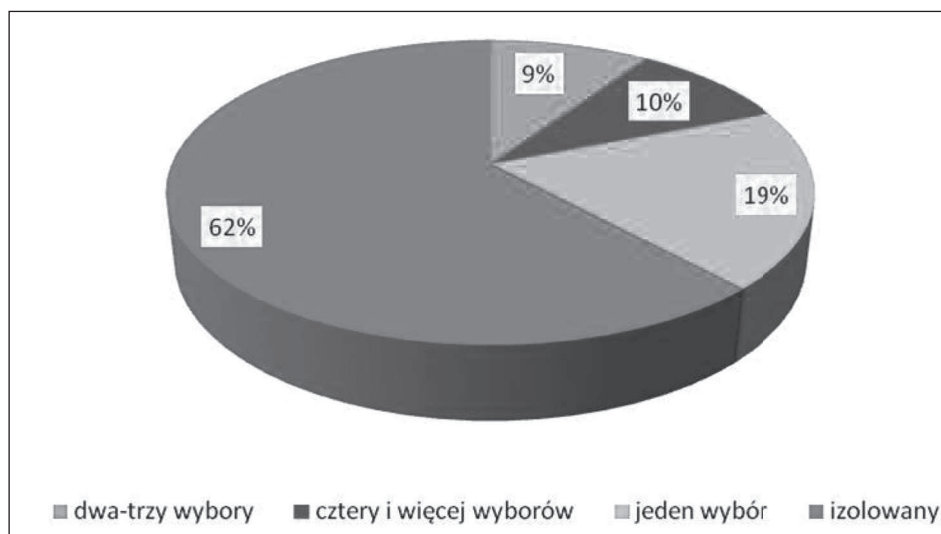
2. Biorąc pod uwagę grupę uczniów wykazujących cechy zagrożonych uzależnieniem od Internetu oraz ich pozycję socjometryczną w klasie ustalono, że 3% z nich odgrywało ważną rolę i osiągnęło status „lidera” klasowego, 2% wykazywało relacje z 2–3 osobami z klasy. 38% stanowili uczniowie, którzy nawiązali więzi przyjacielskie tylko z jednym kolegą lub koleżanką z klasy, a ponad połowa badanych (57%) była pozbawiona kontaktów koleżeńskich w obrębie klasy i należała do tzw. osób izolowanych. Dane z omawianego zakresu prezentuje wykres 6.

Wykres 6. Pozycja socjometryczna ucznia zagrożonego patologicznym używaniem Internetu

Źródło: badania własne

3. Analizując grupę osób wykazujących cechy patologicznego używania Internetu oraz ich pozycję socjometryczną w klasie, ustalono, że brak jest wśród nich „liderów” klasowych. 9% uczniów z tej kategorii posiada relacje koleżeńskie z 2–3 osobami, 10% – z czterema i więcej kolegami lub koleżankami. Co piąty uczeń (19%) miał tylko jedną osobę w klasie, która go lubiła, a 62% uzależnionych od Internetu była w klasie izolowana i zajmowała pozycję „outsiderów” (patrz wykres 7).
4. Z zebranych danych wynika, że osoby lubiane, które miały wysoką liczbę wskazań socjometrycznych świadczących o ich popularności w klasie, były w większości nieuzależnione – 58 osób określono jako liderów klasowych (z tego 4 były zagrożone uzależnieniem). Jednostki

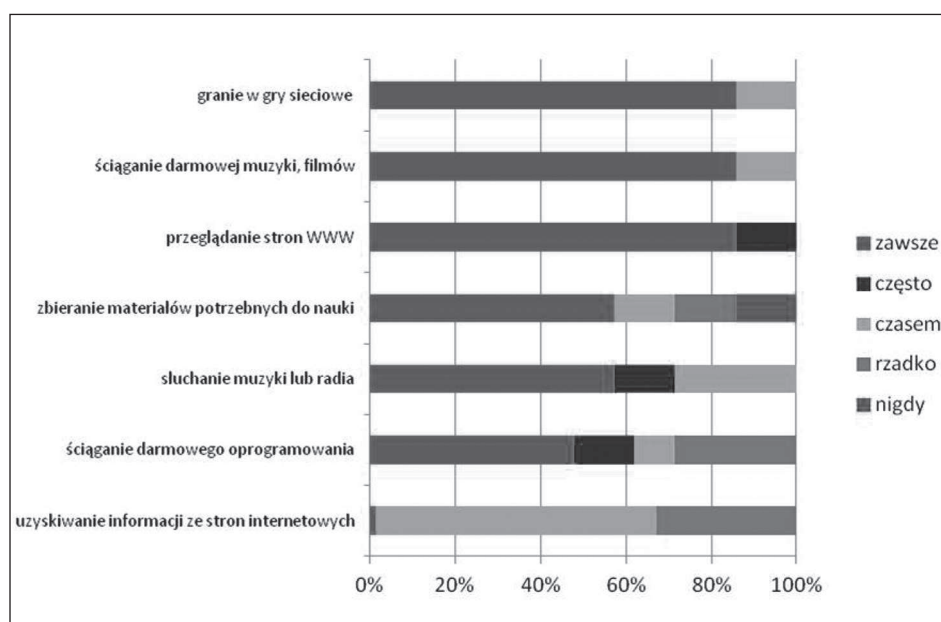
Wykres 7. Pozycja socjometryczna ucznia patologicznie używającego Internetu

Źródło: badania własne

nieuzależnione stanowiły 93% wszystkich liderów, podczas gdy zagrożone uzależnieniem jedynie 7%. Ukazuje to, że dzieci nadmiernie korzystające z Internetu nie są lubiane.

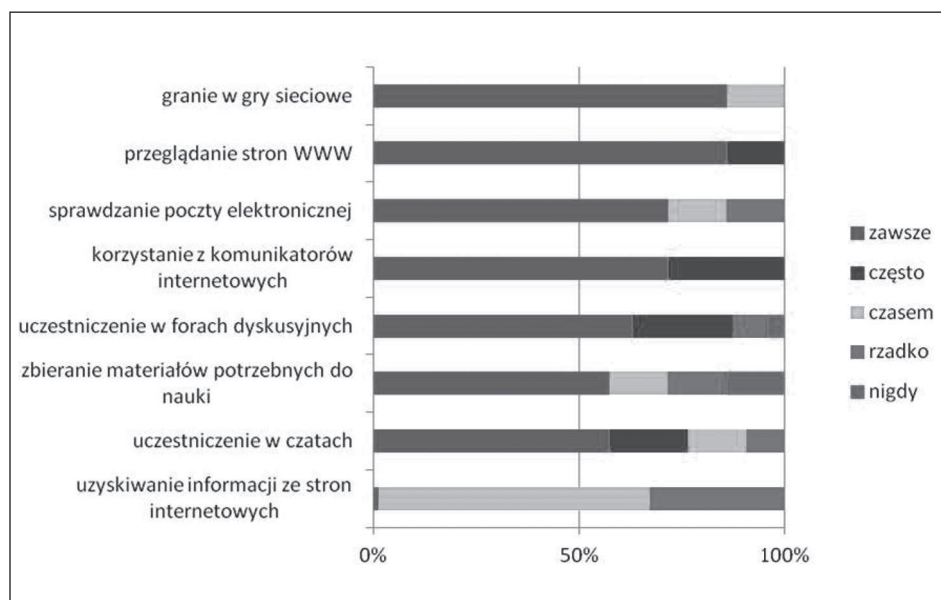
5. W 25 na 30 badanych klas utworzyły się odizolowane od reszty uczniów pary ze wzajemnymi wyborami. Są to chłopcy, których jednoczy zainteresowanie komputerami i Internetem. W jednej klasie powstał podsystem wyborów na kształt koła zamkniętego, tworzony przez odizolowaną grupę dzieci, które łączy przesadne użytkowanie Internetu, lecz zarazem nie łączą ich wybory wzajemne. Chłopcy ci tworzą osobną klikę, ale nie są przyjaciółmi.
6. Badania wskazują istnienie związku pomiędzy uzależnieniem od Internetu a pozycją socjometryczną (wykres 8 i 9).

Analizując dane przedstawione na wykresach 8 i 9, stwierdzić należy, że osoby lubiane w klasie (te, które uzyskały przynajmniej kilka wyborów w badaniu socjometrycznym), nawet jeżeli nadużywają Internetu lub są od niego uzależnione, w dużej części podejmują w Sieci aktywności polegające na komunikowaniu się z innymi ludźmi. Natomiast uczniowie izolowani poświęcają czas w Internecie głównie na bycie z samym z sobą, wykonując czynności niewymagające komunikowania się z innymi. Zarówno w grupie lubianych jak i nielubianych uczniów prawie wszyscy grają w gry sieciowe. Stwierdzono, że ta aktywność internetowa nie ma znaczenia różnicującego na lubianych i nielubianych w klasie.

Wykres 8. Używanie Internetu przez badaną młodzież – izolowaną w klasie

Źródło: badania własne

Wykres 9. Używanie Internetu przez badaną młodzież – lubianą w klasie

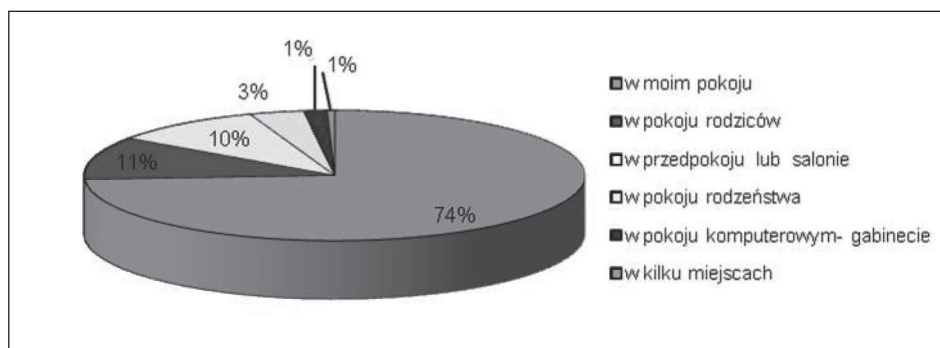
Źródło: badania własne

7. Na podstawie wyników badań nie można ostatecznie określić, co jest skutkiem, a co przyczyną – czy to Internet niszczy więzi, czy raczej osoby o zaburzonych relacjach społecznych częściej są od niego uzależnione.

Kontrola rodziców w zakresie korzystania z Sieci i możliwości uzyskania pomocy w przypadku uzależnienia od Internetu przez dzieci i młodzież

Współczesne czasy wymagają bezpiecznego korzystania z nowych mediów. W zakresie wychowania zarówno rodzinnego, jak i szkolnego powinny znaleźć się treści, które obejmują zasady bezpiecznego korzystania z Internetu. Niezbędne jest również realizowanie powinności rodzicielskich, polegających na kontroli zachowań swoich dzieci w Sieci. W związku z tym zadano respondentom pytania: *Gdzie, w jakich miejscach swojego domu, korzystają z Internetu? Czy rodzice kontrolują podejmowaną przez nich aktywność w Sieci?*

Badani uczniowie wskazywali, że korzystają z komputera lub laptopa podłączonego do Sieci przede wszystkim w swoim pokoju (68% badanych), 15% uczniów używa Internetu w pokoju rodziców, 12% w przedpokoju lub salonie, 3% w pokoju rodzeństwa, a 1% badanych wskazuje, że korzysta z Sieci w różnych miejscach w zależności od potrzeb. Szczegółowe dane przedstawia wykres 10.

Wykres 10. Miejsce korzystania z Internetu i komputera przez badaną młodzież

Źródło: badania własne

Zatem można uznać, że ponad połowa rodziców pozostawia, wbrew zaleceniom pedagogów i wychowawców, Internet w ręku dziecka w miejscach pozbawionych należytej kontroli, a tym samym daje dużą swobodę małoletnim w korzystaniu z nowych technologii. Jednocześnie, biorąc pod uwagę kategorię uczniów izolowanych w klasie lub niepopularnych (osoby, które zostały wybrane w badaniu socjometrycznym tylko przez jedną osobę), stwierdzono, że wszyscy

oni posiadają komputer w swoim pokoju. Pozostali zagrożeni patologicznym używaniem Internetu lub uzależnieni od tego medium, mający co najmniej trzy wybory ze strony rówieśników korzystali z Sieci w pokoju rodziców lub rodzeństwa.

Następnym zagadnieniem, o które zapytano respondentów, był fakt kontroli korzystania z komputera – Internetu przez ich rodziców. Dane w tym obszarze przedstawia tabela 2.

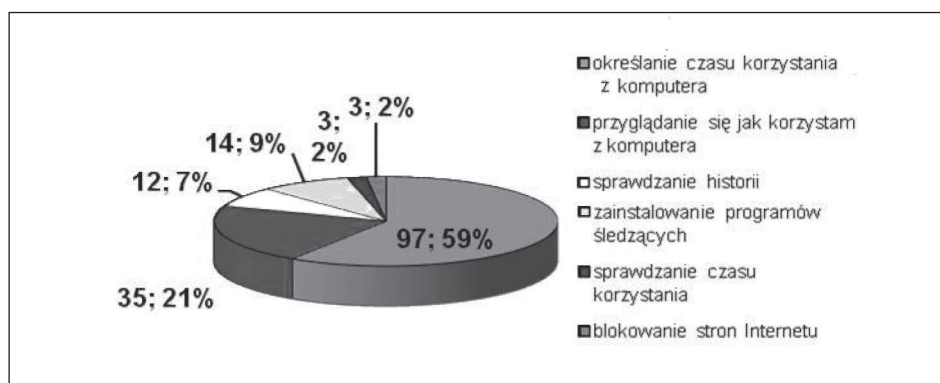
Tabela 2. Czy rodzice kontrolują Cię podczas korzystania z komputera – Internetu? (według płci)

Czy rodzice kontrolują Cię podczas korzystania z komputera/Internetu?	Płeć								Razem	
	Dziewczęta				Chłopcy					
	12–13 lat		15–17lat		12–13 lat		15–17lat			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Nie	33	24,8	82	53,9	36	22,9	74	46,5	225	37,5
Czasami	57	42,9	64	42,1	70	44,6	37	23,3	228	37,9
Tak	43	32,3	6	4	51	32,5	45	28,3	145	24,1
Brak odpowiedzi	0	0	0	0	0	0	3	1,9	3	0,5
Razem	133	100	152	100	157	100	159	100	601	100

Źródło: badania własne

Z uzyskanych informacji (zawartych w tabeli 2), wynika, że co trzeci badany nie jest w ogóle kontrolowany przez swoich rodziców pod względem tego, co robi w Sieci. Ponad 38% respondentów wskazuje, że wprawdzie rodzice monitorują ich poczynania w Internecie, ale robią to tylko czasami. Co czwarty badany uczeń ma świadomość, że rodzice nadzorują jego aktywność w Sieci. Należy zwrócić uwagę, że opiekunowie w takim samym stopniu kontrolują w tym zakresie zarówno chłopców, jak i dziewczęta. W przypadku osób zagrożonych patologicznym używaniem Internetu lub w sposób patologiczny go używających co drugi ankietowany nie jest w ogóle kontrolowany, 25% rodziców robi to tylko czasami, a tylko co 4 respondent ma świadomość, że jest kontrolowany przez rodziców. Badani przyznają, że najczęściej nadzór ten obejmuje określenie limitu czasu korzystania z komputera (59% wskazań), co piąty uczeń jest obserwowany przez rodziców, którzy śledzą, co robi w Sieci (21% wskazań), co czternasty respondent wie, że rodzice sprawdzają historię jego wejść w Internecie. Tyle samo badanych identyfikuje kontrolę rodziców w przedmiotowym zakresie poprzez zainstalowanie na komputerze programów śledzących. Jednostkowe przypadki przyznają (po 3%), że rodzice nadzorują ich czas korzystania z Internetu lub blokują strony internetowe. Dane z tego zakresu przedstawia wykres 11.

Zbadano również, czy na stosowane formy kontroli uczniów ma wpływ ich wiek. Jak wynika z analizy zgromadzonego materiału, rodzice stosują te same sposoby kontroli aktywności dzieci w Sieci zarówno wobec uczniów uczęszcza-

Wykres 11. W jaki sposób przebiega kontrola korzystania z Internetu?

Źródło: badania własne

jących do szkoły podstawowej, jak i gimnazjalistów. Jedyna zauważalna różnica dotyczyła występowania u młodszej grupy respondentów (12-13-latków) sporadycznych przypadków nadzoru w postaci blokowania stron internetowych lub sprawdzania rzeczywistego czasu korzystania z Internetu. Odnosząc kontrolę rodzicielską do grupy uczniów izolowanych w klasie i niepopularnych, a jednocześnie wykazujących symptomy zagrożenia lub uzależnienia od Internetu, formy kontroli rodzicielskiej nie odbiegają w sposób istotny statystycznie od przedstawionych wyżej wyników.

W badaniach pytano również uczniów, co by zrobili w sytuacji, gdyby uświadomili sobie fakt, że nadmiernie korzystają z Internetu i czy zwróciliby się wówczas do kogoś o pomoc w tej sprawie? Udzielając odpowiedzi, respondenci (59%) przede wszystkim wskazywali rodziców jako osoby, które mogą udzielić pomocy w zwalczeniu uzależnienia. Jednak 41% ankietowanych nie traktowało ich jako ludzi, którzy potrafią pomóc. W równym stopniu obdarzali zaufaniem opiekunów zarówno chłopcy, jak i dziewczęta. Wybory nastolatków wskazywały na największą ufność w stosunku do rodziców, na dalszych miejscach znaleźli się: pedagog szkolny (18,5% badanych), kolega lub koleżanka (28% ankietowanych), nauczyciel lub wychowawca (5,3% uczniów), dziadkowie (1,8% opiniodawców). Niepokojący jest przy tym fakt, że 24,6% respondentów do nikogo nie zwróciłoby się o pomoc. Ponieważ w badaniach brali udział uczniowie ze wsi i z miasta, wbrew przypuszczeniom to dzieci miejskie częściej niż wiejskie zaufałyby rodzicom (76% dzieci miejskich oraz 54% dzieci wiejskich udałoby się do nich po pomoc). Biorąc pod uwagę podział na 2 grupy wiekowe, 12-13-latków i 15-16-latków, należy wskazać na zauważalną tendencję, że wraz z wiekiem powiększa się grupa osób (o około 10%), które nie mają zaufania do nikogo, a proporcjonalnie zmniejsza się liczba tych, które mają zaufanie do nauczycieli, pedagogów i rodziców.

Podsumowanie

Badania wskazują istnienie związku pomiędzy uzależnieniem od Internetu a pozycją socjometryczną ucznia oraz brakiem skutecznej kontroli rodzicielskiej zachowań dzieci w Sieci.

Większość uczniów, którzy nadmiernie używają Internetu, ma problemy w relacjach koleżeńskich i często jest izolowana w zespole klasowym. Dlatego ważnym jest realizowanie w szkołach podstawowych i gimnazjalnych działań wielopłaszczyznowych obejmujących obszary:

Kompetencji wychowawczych. (Nauczycieli należy wyposażyć w umiejętności identyfikowania osób, które są zagrożone patologicznym korzystaniem z Internetu, a jednocześnie są nie lubiane w klasie. Dodatkowo wychowawcy powinni umieć modyfikować powstałe negatywne twory struktury socjometrycznej).

Współpracy szkoły z rodzicami. (Niezbędnym jest realizowanie przez szkołę procesu pedagogizacji rodziców obejmującego m.in. zagadnienia kontroli rodzicielskiej, bezpieczeństwa w Internecie, specyfiki uczenia się młodego pokolenia Sieci).

Edukacji medialnej uczniów. (Należy zwrócić szczególną uwagę na umiejętności wykorzystania Sieci przez uczniów nie tylko w procesie uczenia się, ale i odnajdywania przydatnych, potrzebnych informacji w życiu).

Profilaktyki społecznej. (Szkoła w ramach programu profilaktycznego powinna projektować działania obejmujące bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w Sieci oraz problematykę uzależnień od Internetu).

Bibliografia

- Batorski D., *Internet a nierówności społeczne*, [w:] „Studia Socjologiczne”, 2005, nr 2, s. 107.
- Cyberświat. *Możliwości i zagrożenia*, red. J. Bednarek, A. Andrzejewska, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2009.
- Jaskuła S., *Internet – od możliwości do uzależnienia*, „Pedagogika Społeczna”, Warszawa 2009, nr 2.
- Kirwil L., *Polskie dzieci w Internecie. Zagrożenia i bezpieczeństwo na tle danych dla UE*, Wstępny raport z badań EU Kids Online przeprowadzonych wśród dzieci w wieku 9–16 lat i ich rodziców, Warszawa 2010.
- Madeja Z., *Uzależnienia od substancji psychoaktywnych, przedmiotów, czynności i osób*, Wyd. Uczelniane Politechniki Koszalińskiej, Koszalin 2008, s. 389–390.
- Majchrzak P., N. Ogińska-Bulik, *Uzależnienie od Internetu*, Wyd. AHE, Łódź 2010.

- Poprawa R., *Charakterystyka problematycznego używania Internetu wśród polskich internautów*, źródło: www.badania.psychologia.uni.wroc.pl/artykuly/, [dostęp: 27.04.11].
- Poprawa R., *Definicja i kryteria diagnostyczne Problematycznego Używania Internetu*, źródło: www.badania.psychologia.uni.wroc.pl/artykuly/, [dostęp: 27.04.11].
- Poprawa R., *W pułapce Internetu. Kontrowersje, fakty, mechanizmy*, źródło: www.badania.psychologia.uni.wroc.pl/artykuly/, [dostęp: 27.04.11].
- Rembowski J., *Więź uczuciowa w rodzinie*, Wyd. PWN, Warszawa 1972.
- Szymborska-Karcz P., *Internet – nałóg XXI wieku*, źródło: <http://www.e-marketing.pl/artyk/artyk115.php>, [dostęp: 20.10.11].
- Young K., *Uwolnić się z Sieci*, Wyd. Księgarnia Św. Jacka, Katowice 2009.
- Zachowania ryzykowne i szkodliwe dla zdrowia*, red. N. Ogińska-Bulik, Wyd. AHE, Łódź 2010.

Streszczenie

Artykuł „Zachowania młodzieży w Sieci i ich wpływ na społeczne funkcjonowanie w klasie” przedstawia wyniki badań zrealizowanych w 2011 roku wśród uczniów klas szóstych szkoły podstawowej i trzecich gimnazjum województwa śląskiego. Ukazuje zależności pomiędzy korzystaniem badanych uczniów z Internetu, a ich pozycją społeczną w klasie. Podjęte studia miały na celu znalezienie odpowiedzi m.in. na pytanie: *Czy istnieje związek pomiędzy aktywnością w Internecie a rodzajem więzi społecznych funkcjonujących w obrębie klasy szkolnej?* W podsumowaniu znajdują się propozycje działań profilaktycznych i wychowawczych w zakresie takiego korzystania z Internetu przez młodzież, aby nie miał on negatywnego wpływu na więzi społeczne uczniów.

Summary

Article “Youth online behaviour and its impact on their social life in school” presents the outcome of research undertaken in 2011 among six-graders and ten-graders in schools of Silesia region. Presets the research shows the interdependencies between students' Internet use and their social position in the class. It has been sought for the answers for the following questions: *Are there relations between the types of students' social relations and the patterns of their Internet use?* Finally, some proposals on possible prevention and education actions concerning the promotion of such Internet use that would not have a negative impact on social relations will be presented.